

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ

ГОНТА СЕРГІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 330.5-044.922(477)(043.5)

**МЕНТАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ
СТРУКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

**Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування Чернігівського національного технологічного університету Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Виговська Валентина Вікторівна,
Чернігівський національний технологічний університет,
професор кафедри фінансів, банківської справи та
страхування.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мельник Мар'яна Іванівна,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені
М. І. Долішнього НАН України»,
завідувач сектора просторового розвитку;

доктор економічних наук, професор
Дороніна Майя Степанівна,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем
розвитку НАН України,
завідувач сектора проблем регіонального розвитку та
децентралізації відділу макроекономічної політики та
регіонального розвитку.

Захист відбудеться «9» лютого 2018 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.251.01, у Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1а, 5 поверх.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного центру індустріальних проблем НАН України за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1а.

Автореферат розісланий «26» грудня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. М. Красноносова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Трансформація структури національної економіки перебуває під тиском низки чинників різної природи і є важливим стратегічним завданням, реалізація якого дозволяє створити умови для подальшого руху такої структури до оптимального рівня. Апелювання виключно до економічних, іноді політичних чинників розбудови системи національного господарства сприяло формуванню простору, у межах якого лише зміною таких факторів кардинально трансформувати його структуру не вдається. Саме тому особливої актуальності набувають питання розширення переліку ключових чинників, що здійснюють вплив на розвиток економіки держави, до яких варто віднести ментальні фактори, котрі є об'єктивними для кожної нації та складають її унікальність.

Ментальні детермінанти суспільства пронизують усі сфери його функціонування. Економічна система кожної країни частково розвивається під тиском таких чинників, оскільки вони впливають на поведінку її громадян і процеси прийняття рішень керівниками підприємств і представниками влади. Ментальний простір нації формується протягом тривалого часу і піддається змінам лише у довгостроковій перспективі. Це дозволяє дійти висновку, що і структура національної економіки при її трансформації повинна формуватися з урахуванням ментальних чинників і базуватися на їх особливостях. Саме тому актуальними стають питання конвергенції ментального й економічного простору суспільства, що може призвести до прискорення його соціально-економічного розвитку.

Особливості реалізації процесу трансформації структури національної економіки активно досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, варто зазначити здобутки у вивченні окреслених питань у наукових працях таких науковців: М. Абузарової, Ж. Анпілогової, В. Гейця, А. Гриценка, М. Каримової, Н. Качан, М. Кизима, Є. Кирилюка, О. Клімової, О. Крихтіна, О. Луцківа, М. Мельник, І. Пасінович, В. Подуная, Н. Попадинця, Л. Потравки, О. Рехтети та багатьох інших. Ментальні особливості функціонування суспільств і їх вплив на розвиток економічних процесів розглядаються у роботах А. Артеменка, Д. Богині, О. Бойко, О. Бондаренко, Т. Вуколової, Т. Гайдай, М. Дороніної, Т. Корнеєвої, Н. Нилової, О. Прутської, Е. Прушківської.

Однак фрагментарно у наукових роботах вивчаються особливості взаємозв'язків між базовими ментальними характеристиками суспільства та розвитком галузей національної економіки, що обумовило актуальність вибору теми дисертаційної роботи, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у рамках планів науково-дослідних робіт Чернігівського національного технологічного університету МОН України за темами: „Розробка фінансово-економічних засад інноваційного розвитку базових галузей економіки регіону” (номер державної реєстрації 0110U007062); „Теоретико-прикладні аспекти фінансового забезпечення національного

господарства” (номер державної реєстрації 0113U002741); „Євроінтеграційні процеси соціально-економічного розвитку України” (номер державної реєстрації 0116U003639); „Теорія і практика соціально-економічного розвитку економіки України та її регіонів в умовах ринкових перетворень” (номер державної реєстрації 0111U002352); „Стратегія синхронізації транскордонної безпеки України на основі синергетичної взаємодії мезорегіональних науково-технічних потенціалів” (номер державної реєстрації 0113U003103).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування теоретико-методичних і практичних засад впливу ментальних детермінант на процес трансформації структури національного господарства.

Досягнення поставленої мети обумовило вирішення таких наукових і практичних завдань:

- систематизувати наукові підходи до пізнання структури національної економіки та природи її трансформації;
- розширити категоріальний простір пізнання ролі ментальних детермінант у процесах трансформації структури національної економіки;
- удосконалити методичні підходи до аналізу структури національної економіки з урахуванням ментальних чинників і дослідити її сучасний стан;
- провести дослідження сучасного стану структури національної економіки та виокремити основні проблеми її розвитку;
- визначити детермінанти економічної ментальності українського суспільства та дослідити їх вплив на структуру національного господарства;
- обґрунтувати концептуальні засади конвергенції структурної політики держави та ментального простору суспільства;
- запропонувати напрями трансформації структури господарства України з урахуванням ментальних мотивів економічної поведінки населення.

Об'єктом дослідження є процес впливу ментальних детермінант на трансформацію структури національної економіки.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні засади врахування закономірностей впливу ментальних детермінант у процесі удосконалення структурної політики держави для поступової зміни архітектури національної економіки.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є сукупність класичних і сучасних методів наукового пізнання та загальнонаукових принципів проведення дослідження.

У дисертаційній роботі використано такі методи наукового дослідження: аналіз і синтез – для критичної оцінки наукових підходів і формування авторської позиції щодо трактування змісту понять „структура економіки”, „структура національної економіки”, „ментальність”, „ментальний капітал” і „ментальний економічний потенціал” (п. 1.1, 1.3); системний – для розгляду структури національної економіки як цілісної системи (п. 1.2); аналітичний, статистичний – для аналізу структури національної економіки й основних ментальних детермінант українського суспільства (пп. 2.1–2.4); графічної візуалізації – для наочного подання аналітичної інформації.

Теоретичною основою роботи є фундаментальні положення економічної

теорії, праці вітчизняних і зарубіжних учених з відповідної проблематики.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти України з питань трансформації структури національної економіки, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених при пізнанні композиційних зрушень у межах національної економіки, статистичні та звітні дані Державної служби статистики України, Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної служби посередництва та примирення, матеріали міжнародних економічних організацій, ресурси мережі Internet, особисті спостереження та розрахунки здобувача.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних і методичних засад, а також обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо врахування ментальних детермінант під час реалізації трансформації структури національного господарства. Найбільш суттєві результати, які характеризують наукову новизну роботи, полягають у такому:

удосконалено:

методичне забезпечення аналізу соціальних аспектів трансформації структури національної економіки, яке містить кількісні параметри національної економічної ментальності та дозволяє визначити принципи побудови аналітичної платформи дослідження закономірної природи формування господарського устрою країни з метою подальшої розробки рекомендацій щодо вибору найбільш раціональних форм організації і управління господарством країни;

концептуальні положення пізнання структури національної економіки як окремої економічної системи через: 1) виокремлення та поєднання двох підходів до її дослідження: просторового (*ідентифікація базових компонентів при статичному її розгляді*) та часового (*використання кількісних і якісних показників, що характеризують процес її розвитку*); 2) вдосконалення класифікації видів структури національної економіки, яка була сформована та доповнена за окремими ознаками з метою визначення специфіки та конкретизації завдань реалізації ефективних структурних зрушень під час трансформаційного періоду;

понятійно-термінологічний апарат через конкретизацію таких понять, як „ментальний капітал” і „ментальний економічний потенціал”, а також обґрунтування змістовної залежності між ними, що дозволило розширити спектр наукових підходів до пізнання впливу ментальних детермінант на трансформацію структури національної економіки через визначення вже сформованих і задіяних в економічному розвитку країни ментальних особливостей суспільства;

набуло подальшого розвитку:

узагальнення та систематизація ментальних детермінант українського суспільства, до числа яких віднесено такі: емоційність, замкненість, родинність, миролюбність, працелюбність, релігійність, демократичність, адаптивність, що дозволило з'ясувати потенціал кожного з них щодо впливу на подальші процеси

трансформації структури національної економіки та виділити найбільш суттєві риси економічної ментальності українців: індивідуалізм, патерналізм, матеріалізм, заощадливість, антиолігархізм, низький рівень довіри до влади, працьовитість;

систематизація принципів формування структурної політики держави, серед яких ідентифіковані такі: науковості, системності, ефективності, адаптивності, корекції, реалістичності, альтернативності, цілеспрямованості, спадкоємності досвіду, що спонукало розширити їх сукупність новим принципом – принципом ментальної орієнтованості, сутність якого полягає в існуванні об'єктивної необхідності врахування закономірної природи історично сформованого ментального простору країни при розробці базових засад такої політики;

визначення напрямів трансформації структури національної економіки з урахуванням впливу на формування її пропорцій детермінант економічної ментальності на основі розробки й узгодженої реалізації заходів у трьох напрямках: 1) вдосконалення стратегії розвитку середнього та малого підприємництва в Україні; 2) зменшення рівня патерналізму; 3) здійснення якісних змін у державному секторі економіки України, насамперед, у площині перегляду функцій держави відповідно до потреб трансформації структури національного господарства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблені й обґрунтовані наукові напрацювання, що наведені в дисертаційній роботі, можуть стати методичною основою для формування або корекції структурної політики України з урахуванням впливу ментальних детермінант на її подальший розвиток. Запропоновані методичні підходи та розроблені рекомендації знайшли відображення у практичній діяльності органів державної виконавчої влади та використовуються у методичному забезпеченні навчального процесу вищими навчальними закладами.

Основні положення, висновки та рекомендації дослідження були використані у роботі Департаменту економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка № 02-26/3150 від 05.06.2017 р.), Чернігівського відділення Національної служби посередництва і примирення (довідка № 01-25/08-34 від 23.10.2017 р.); Поліського фонду міжнародних та регіональних досліджень (довідка № 06-11/17 від 12.06.2017 р.); Науково-дослідного інституту економічного розвитку (м. Київ) (довідка № 13-04/2017 від 31.05.2017 р.). Окремі висновки та результати дисертації щодо інституціональних чинників сучасного соціально-економічного розвитку використовуються у навчальному процесі Чернігівського національного технологічного університету МОН України при викладанні курсів „Національна економіка”, „Економічна теорія”, „Державне регулювання економіки” (довідка № 10/10-1122 від 12.06.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист, сформульовані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення та ідеї, що належать здобувачеві.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися, обговорювалися і одержали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях і круглих столах, серед яких: Міжнародна науково-практична конференція „Фінансово-економічна стратегія розвитку в умовах євроінтеграційних процесів: аспекти сталості та безпеки” (м. Чернігів, листопад 2014 р.); Міжнародна наукова конференція „України – ЄС. Сучасні технології, економіка та право” (м. Чернігів, квітень 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених „Юність науки – 2016” (м. Чернігів, квітень 2016 р.); Міжнародна науково-практична конференція „Перспективи розвитку регіонів України в умовах інтеграційних викликів” (м. Луцьк, жовтень 2016 р.); VII Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Львів, листопад 2016 р.); Міжвузівський науково-практичний круглий стіл „Стратегічні орієнтири фінансової політики у контексті реформаційних змін в економіці України” (м. Чернігів, грудень 2016 р.); XXI Міжнародна науково-практична конференція „Проблеми соціально-орієнтованого інноваційного розвитку білоруського суспільства і профспілки” (м. Гомель, лютий 2017 р.); VIII Міжнародна науково-практична конференція „Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи” (м. Харків, квітень 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених „Юність науки – 2017” (м. Чернігів, квітень 2017 р.); III Міжнародна науково-практична конференція „Україна – ЄС. Сучасні технології, економіка та право” (Словаччина – Австрія – Угорщина, квітень 2017 р.); X Міжнародна конференція „Менталітет слов'ян і інтеграційні процеси: історія, сучасність, перспективи” (м. Гомель, травень 2017 р.).

Публікації. Наукові положення, висновки та рекомендації автора опубліковані в 28 працях загальним обсягом 6,1 друк. арк., у т.ч. 3 підрозділи у колективних монографіях обсягом 1,5 друк. арк.; 7 одноосібних статей у фахових наукових виданнях загальним обсягом 2,1 друк. арк., 1 стаття обсягом 0,6 друк. арк. у співавторстві (автору належить 0,3 друк. арк.) і 2 статті у зарубіжному виданні обсягом 1,1 друк. арк.; 15 робіт у інших наукових виданнях і збірниках загальним обсягом 0,8 друк. арк. (автору належить 0,7 друк. арк.).

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (177 найменувань), додатків. Обсяг дисертаційної роботи становить 184 сторінки, у тому числі – 48 рисунків та 30 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету, основні завдання, зазначено наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення.

У першому розділі **„Теоретико-концептуальні аспекти пізнання впливу ментальних детермінант на трансформацію структури національної економіки”** розкрито сутність такої структури, розглянуто її природу за допомогою використання системного підходу, досліджено роль ментальних детермінант у процесах зміни такої структури та переходу її до нових станів.

Пізнання сутності структури національної економіки було реалізовано через вивчення природи категорій „структура економіки” й „економічна структура”, що було виконано за допомогою аналізу наявних наукових підходів до трактування цих понять. Це дозволило ідентифікувати відмінність між окресленими категоріями, яка була обґрунтована на основі таких ознак: сутнісне вираження, об’єкт дослідження, межа пізнання, доцільність використання. Такий підхід дозволив автору розглядати структуру економіки як ієрархічно побудовану сукупність макроекономічних компонентів, що взаємодіють між собою, створюють і розвивають стійкі взаємозв’язки, та можуть бути розглянуті як єдине ціле.

Дослідження сутності структури національної економіки було побудовано на основі використання системного підходу до визначення її природи. Через деталізацію переваг такого підходу до пізнання закономірностей побудови та розвитку окремих економічних об’єктів окреслена структура була розглянута як окрема система, і це дозволило ідентифікувати два наукових підходи до розгляду її сутності: просторовий підхід – ідентифікація базових компонентів зазначеної системи при статичному її розгляді; часовий підхід – використання кількісних і якісних показників, що характеризують процес її розвитку. У роботі використано окреслені підходи, що дозволило, з одного боку, визначити склад структури національної економіки, з’ясувати ієрархічні рівні її композиції, а з іншого – проаналізувати стан такого об’єкта вивчення. Для поглиблення теоретичних аспектів функціонування структури національної економіки проведено систематизацію та класифікацію основних видів такої структури, яка була побудована за такими ознаками: вплив на розвиток країни, природа компонентів структури, рівень розвитку інновацій, рівень взаємодії зі світовою економікою, способи формування. Для обґрунтування характерних рис процесу трансформації структури національної економіки та опису переходу її до інших станів окреслену класифікацію видів зазначеної структури було розширено новими ознаками: рівень розвитку (початкова структура, транзитивна структура, оптимальна структура), рівень ентропії (впорядкована структура, дисипативна структура).

Пізнання особливостей впливу ментальних детермінант на трансформацію структури національної економіки дозволило поглибити понятійний апарат й обґрунтувати сутність дефініцій „ментальний капітал” і „ментальний економічний потенціал”. Результати такого дослідження наведено на рис. 1.

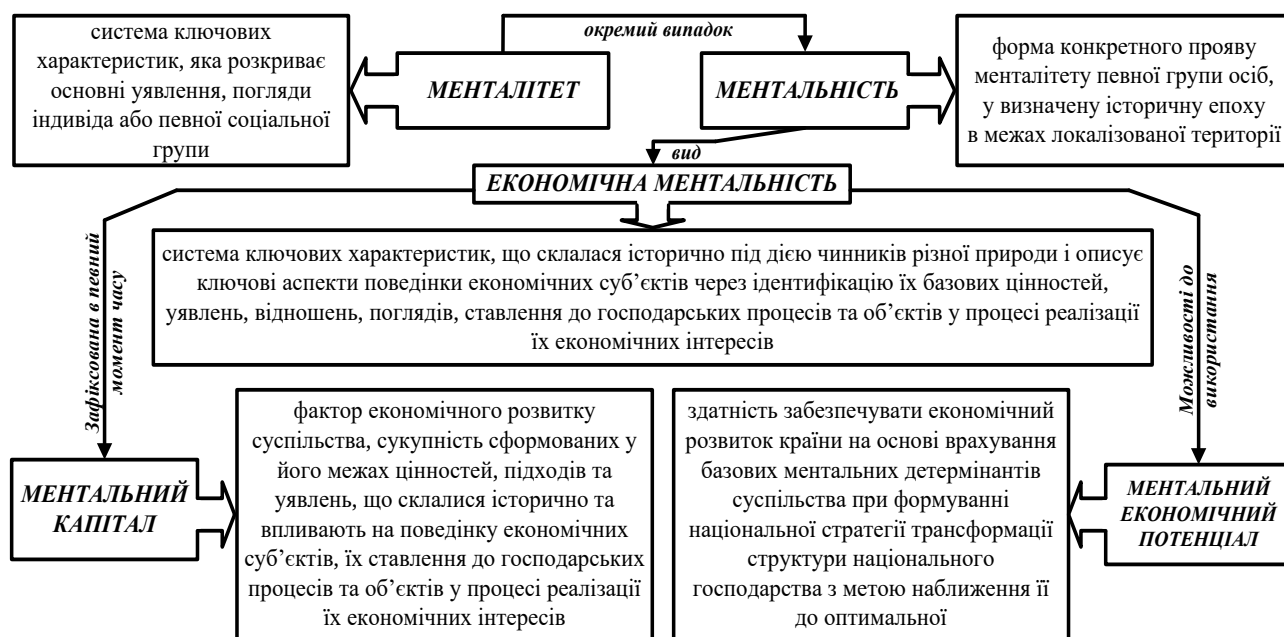

Рис. 1. Категоріальний простір пізнання ролі ментальних детермінант у трансформації структури національної економіки

У другому розділі „Дослідження сучасного стану структури національної економіки України та впливу ментальних детермінант на її композицію” було проаналізовано стан національної економіки України, проведено дослідження її сучасної структури, ідентифіковано взаємозв'язки між окремими ментальними детермінантами та закономірностями побудови окресленої структури й обґрунтовано особливості економічної ментальності українців.

Узагальнену методику пізнання стану структури національної економіки, у межах якої виділені такі компоненти: макроаналіз, галузевий аналіз, територіальний аналіз, було використано для діагностики стану економіки України. Реалізація зазначеної оцінки дозволила ідентифікувати проблеми сучасної структури національної економіки, до числа яких віднесено такі: низький технологічний рівень розвитку національної економіки, значний рівень її ресурсоемних галузей, відсутність державної підтримки стимулювання наукомістких виробництв, велика кількість збиткових державних підприємств, низька питома вага сфери послуг, низький рівень розвитку інфраструктури, плинність висококваліфікованих кадрів, високий рівень монополізації економіки, недостатньо послідовна державна політика залучення іноземних інвестицій, низький рівень державної підтримки використання внутрішнього інвестиційного потенціалу, складні умови ведення малого та середнього бізнесу, швидкоплинне податкове законодавство, нерозвинутий фінансовий ринок, високий рівень корупції.

Обґрунтовано, що вирішення окреслених проблем не завжди залежить від впровадження державних заходів розвитку економіки країни. Часто впроваджені реформи стикаються з нерозумінням їх сутності у самому суспільстві. Для ефективної розбудови національного господарства важливими

є процеси врахування ментального економічного простору суспільства. Це вимагає проведення досліджень у сфері аналізу ментальних детермінант суспільства, що й було реалізовано. Для української нації визначено такі риси: емоційність, замкненість, родинність, миролюбність, працелюбність, релігійність, демократичність, адаптивність.

Проведене дослідження дозволило ідентифікувати риси економічної ментальності українського суспільства та визначити потенціал кожної з детермінант щодо трансформації структури національної економіки (рис. 2).

Ментальні детермінанти	Вплив на трансформацію структури національної економіки
Індивідуалізм	Українці мають значний потенціал до самоорганізації, покращення власних умов життя. Відповідно, структура національної економіки під тиском зазначеної риси повинна змінюватися у бік розвитку сфери малого та середнього підприємництва, сфери послуг. Формування сприятливих умов дозволить використати ментальну схильність нації до підприємницької діяльності та активно розвивати цей сектор національної економіки, який, своєю чергою, потребуватиме і активної розбудови інших сфер національної економіки. Наприклад, сфери функціонування фінансових установ
Патерналізм	Українці не довіряють державі як власнику. Відповідно, у структурі національної економіки повинна змінитися питома вага державних компаній у формуванні ВВП країни. Зниження державного сектора шляхом приватизації окремих нестратегічних підприємств та компаній дозволить підвищити ефективність роботи таких установ, насамперед – через залучення стратегічних інвесторів, підвищення якості управління
Матеріалізм	Структура національної економіки повинна змінитися в бік збільшення секторів інноваційного спрямування з одночасним зниженням ролі галузей, які не продукують високотехнологічну продукцію. Роль сировинних галузей повинна зменшуватися. Повинні з'являтися нові підприємства з виробництва інноваційних продуктів (в тому числі – товарів масового споживання), які на сьогодні не виробляються в Україні, але користуються попитом серед населення
Антиолігархізм	Українці негативно відносяться до олігархічних структур і бізнес-імперій. В країні спостерігається лобіювання інтересів їх підприємств за рахунок державних коштів, що знижує зацікавленість менеджменту таких установ у підвищенні ефективності їх функціонування та розвитку. Державна підтримка таких структур повинна звужуватись, особливо в тих галузях, що не продукують високотехнологічної продукції. Натомість державної підтримки потребують інноваційні підприємства з потужною науковою платформою, враховуючи перспективи їх розвитку та підвищення впливу на розбудову економіки держави
Заощадливість	Повинна збільшитися роль фінансового сектора у структурі національної економіки через нарощення акумульованих фінансовими посередниками ресурсів економічних суб'єктів. Це дозволить активізувати роботу інших галузей та секторів через зростання рівня доступності кредитних та інвестиційних коштів, зниження їх дефіциту. Результатом такого процесу стане поступове підвищення доступності фінансових ресурсів для реального сектора національної економіки

Рис. 2. Особливості впливу ментальних детермінант на трансформацію структури національної економіки

Наявність таких гіпотетично визначених рис було підтверджено проведеним аналітичним дослідженням з використанням статистичних матеріалів. Так, схильність населення здійснювати заощадження проаналізовано за допомогою даних Національного банку України щодо залучення банківськими установами коштів зазначених економічних суб'єктів; схильність до індивідуалізму та запобігання конфліктам – за даними Національної служби посередництва та примирення тощо (рис. 3–5, табл. 1).

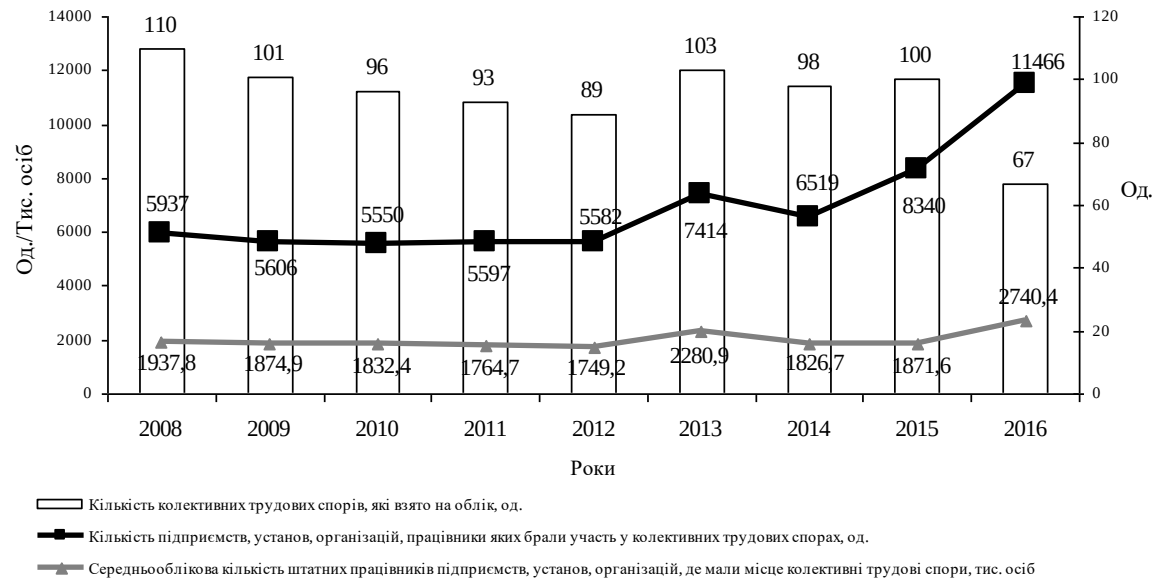

Рис. 3. Інформація щодо трудових спорів в Україні

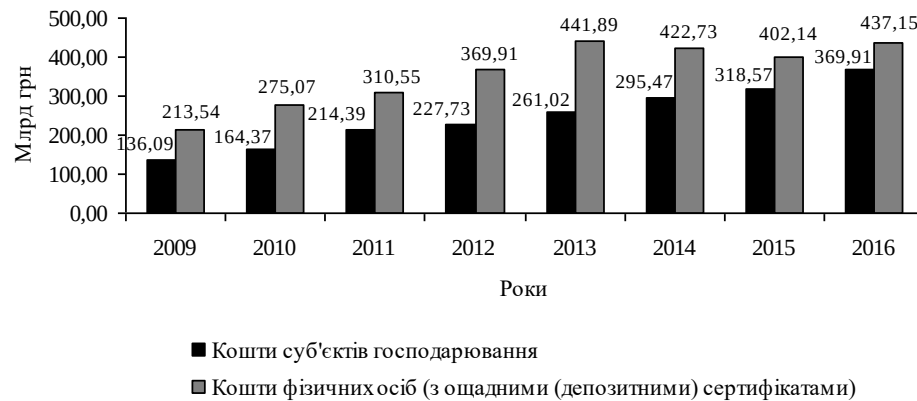

Рис. 4. Обсяги коштів різних клієнтів банків

Таблиця 1

Інформація про страйки та їх наслідки

Назва показника	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016р.
Кількість підприємств та організацій, на яких відбувалися страйки, од.	2	2	5	5	-
Кількість працівників, які брали участь у страйках, тис. осіб	0,09	0,1	1,6	0,9	-
Кількість невідпрацьованих годин у середньому на одного страйкуючого, год	9	11	194	133	-

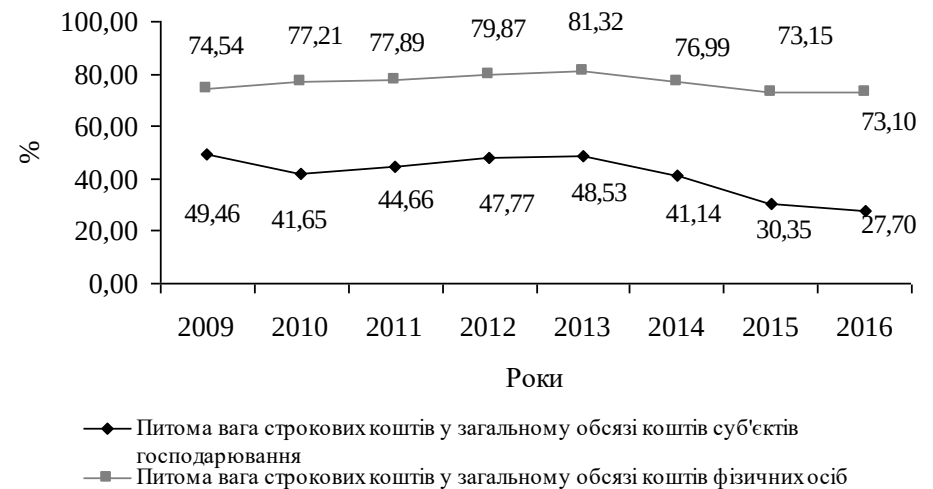

Рис. 5. Питова вага строкових коштів у загальних обсягах коштів різних клієнтів

Аналітичне дослідження підтвердило, що специфіка української ментальності полягає у найвищому рівні довіри до родини та схильності до взаємодії у її межах. Співвітчизники достатньо неохоче вступають до різних, навіть не політичних, об'єднань і колективів. Це, відповідно, корелює з рисами індивідуалізму й ознакою родинності, які притаманні українському суспільству. Українці цінують власну незалежність та індивідуальну свободу. Окреслену позицію зазначають також зарубіжні експерти, стверджуючи про наявність значного рівня індивідуалізму, який стримує впровадження реформи децентралізації влади та створення громад. Така ситуація призвела до значно слабшого, порівняно із зарубіжними державами, профспілкового руху в країні.

За даними Національної служби посередництва і примирення, у 2016 році в Україні було взято на облік лише 67 колективних трудових спорів по всій країні, що є надто низьким показником, враховуючи поточну економічну та соціальну ситуацію в державі. Навіть порівняно із загальною кількістю працюючих у країні та чисельністю працівників кількість окреслених спорів є дуже незначною (рис. 3). Така позиція підтверджує тезис, що українці готові терпіти складні умови праці, заборгованість із заробітної плати, але здебільшого не схильні до захисту власних прав у межах інтересів колективу.

Наголошено, що обґрунтування особливостей економічної ментальності доцільно проводити на основі сучасних етнометричних методів, зокрема методики Хофстеда, яка є визнаною в сучасних міждисциплінарних дослідженнях і складається з оцінки п'яти компонентів (дистанція влади, індивідуалізм, індекс маскулінності, запобігання невизначеності та патерналізм). Такий підхід дозволив сформулювати концепцію побудови аналітичної платформи дослідження процесу формування структури національної економіки під впливом ментальних детермінант на її трансформацію.

У *третьому розділі „Науково-прикладні засади конвергенції структурної політики держави та ментального простору суспільства ”* було визначено сутність та обґрунтовано концептуальні засади конвергенції структурної політики держави із ментальними детермінантами суспільства, а також запропоновані напрями трансформації структури національної економіки з урахуванням ментальних мотивів економічної поведінки населення.

У роботі здійснено систематизацію принципів формування структурної політики держави: науковості, системності, ефективності, адаптивності, корекції, реалістичності, альтернативності, спадкоємності досвіду, цілеспрямованості, а також обґрунтовано доцільність розширення їх сукупності новим принципом – ментальної орієнтованості, сутність якого обумовлена існуванням закономірної природи історично сформованого ментального простору країни і полягає у необхідності врахування специфіки чинників економічної поведінки нації при здійсненні будь-яких перетворень у сфері суспільно-економічних відносин.

З метою поглиблення прикладних засад впровадження ментальних детермінант у процес трансформації структури національної економіки деталізовано особливості механізму конвергенції структурної політики та

ментального простору суспільства. Це дозволило ідентифікувати два способи його впровадження: розробка нової або корекція діючої відповідної політики (рис. 6).

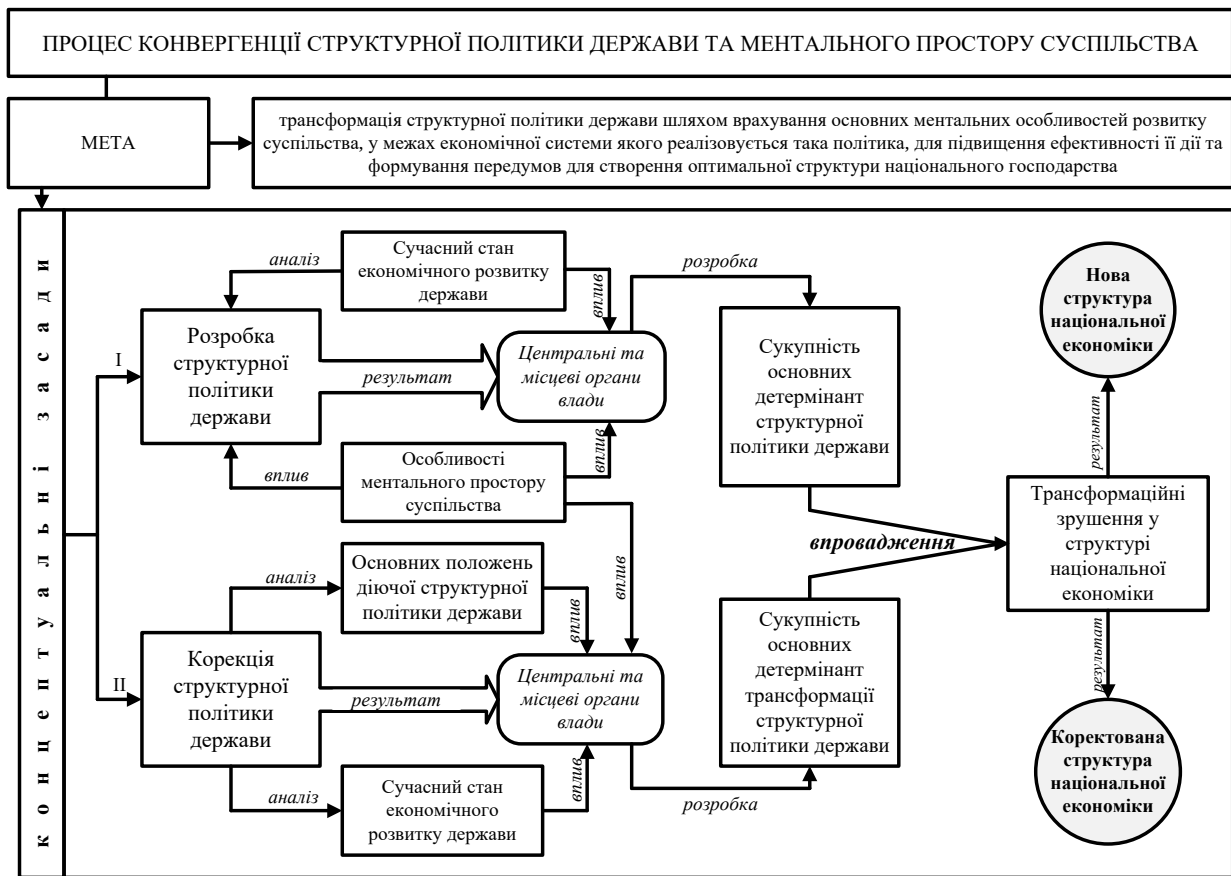

Рис. 6. Процес конвергенції структурної політики держави та ментального простору суспільства

Наголошено, що в сучасному глобалізованому світі, коли суттєво зростають ризики нівелювання національної самобутності, що призводить до знищення потенціалу саморозвитку господарства країни, структура національної економіки повинна формуватися з урахуванням ментальних рис суспільства (рис. 7). Дотримання принципу ментальної орієнтованості дозволяє вирішити ряд як наукових, так і прикладних задач щодо подальшої розбудови економіки країни. Це, насамперед, підтримка тих галузей, які сформувалися і почали розвиватися самостійно без належної підтримки держави в процесі становлення ринкових відносин, проте вони змогли за короткий час продемонструвати значний потенціал до розбудови; крім того, це можливість виявлення вразливих явищ у процесі трансформації структури національної економіки, які негативно впливають на економічний тонус країни, знижують рівень довіри до влади, сприяють тінізації економічних процесів. Врахування принципу ментальної орієнтованості дозволяє зрозуміти мотиви економічних суб'єктів щодо ведення нелегальної діяльності та, враховуючи їх сутність, формувати таку структурну політику, яка би поступово сприяла мінімізації цього негативного явища.

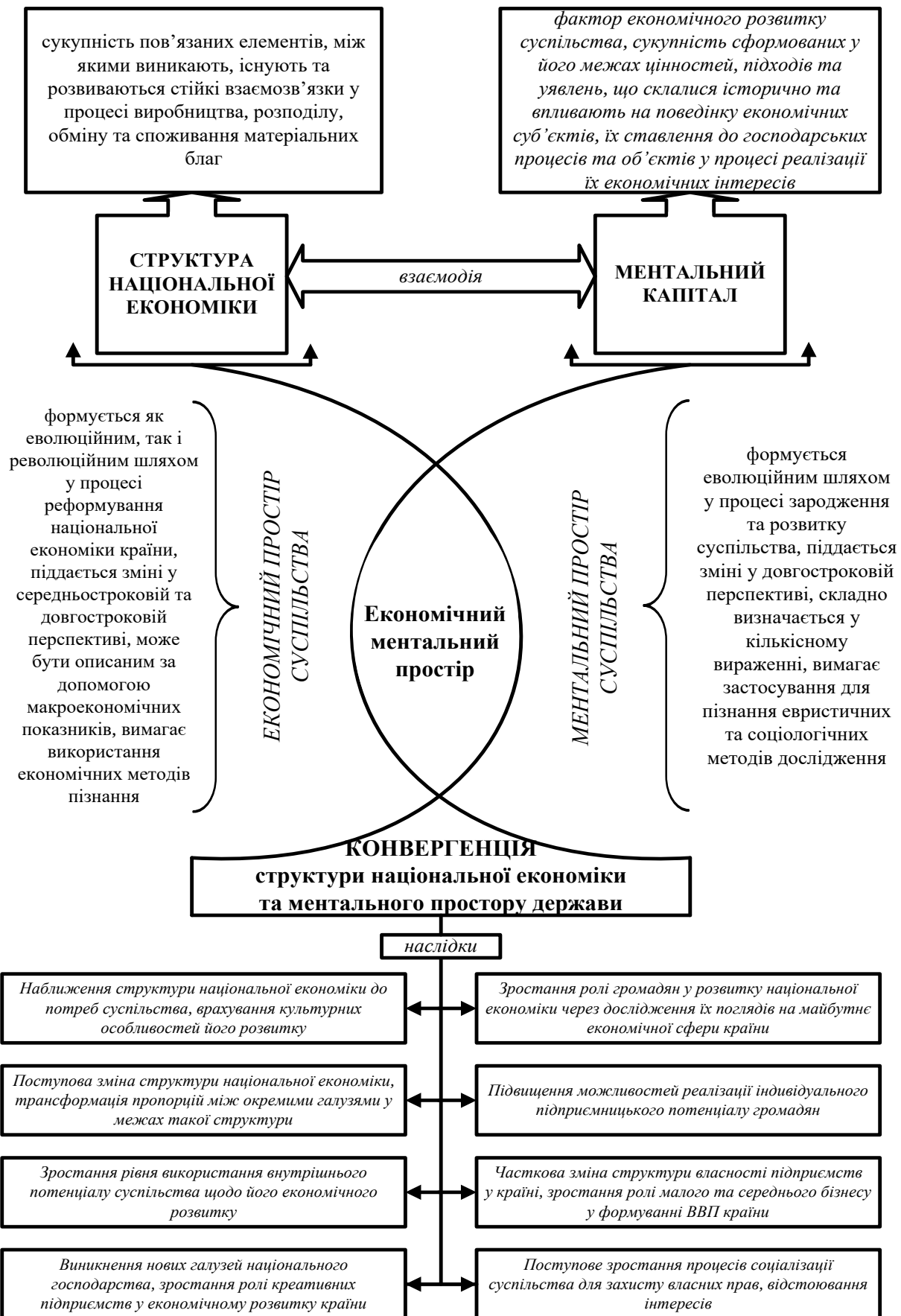

Рис. 7. Концептуальна структурно-логічна модель конвергенції структури національної економіки та ментального простору суспільства

Отримані результати дозволили розробити сукупність першочергових заходів, спрямованих на формування інституційних засад удосконалення структури національного господарства з урахуванням специфіки ментальних чинників функціонування та розвитку соціально-економічних систем.

ВИСНОВКИ

Наукові результати дисертаційної роботи дають змогу вирішити важливе наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад врахування впливу ментальних детермінант на трансформацію структури національної економіки. Проведене дослідження дало змогу зробити такі висновки.

1. Узагальнено наукові підходи до трактування сутності понять „структура економіки” й „економічна структура” через з’ясування різниці між ними за такими ознаками: сутнісне визначення, об’єкт дослідження, наявність межі дослідження, доцільність використання; зроблено ґносеологічний умовивід щодо співвіднесення цих категорій з поняттям „структура національної економіки”. Уточнено класифікацію видів структури національної економіки, яка була побудована за такими ознаками: *вплив на розвиток країни, природа компонентів структури, рівень розвитку інновацій, рівень взаємодії зі світовою економікою, спосіб формування*, та доповнено новими ознаками: *рівень розвитку* (початкова структура, транзитивна структура, оптимальна структура), *рівень ентропії* (впорядкована структура, дисипативна структура). Це дозволило уточнити наукові підходи до ідентифікації проблем сучасної структури господарства та виявити їх детермінацію з особливостями ментального економічного простору суспільства.

2. Поглиблено зміст і виявлено взаємозв’язок понять „ментальний капітал” і „ментальний економічний потенціал”, що дозволило поглибити концептуальні підходи до дослідження впливу ментальних детермінант на трансформацію структури національної економіки та розширити можливість здійснювати аналіз зазначеного впливу з розмежуванням ментальних особливостей суспільства, які вже мають прояв в економічній сфері, та тих ментальних чинників, котрі притаманні нації, проте досі не корелюють з основними напрямками економічного розвитку держави.

3. Доведено доцільність доповнення сучасного інструментарію економічних досліджень використанням етнометричних методів, які дозволяють виявити кількісні параметри національної економічної ментальності. Зокрема, може бути конструктивним використання методики Г. Хофстеда, орієнтованої на п’ять вимірів: дистанція влади, індивідуалізм, індекс маскулінності, запобігання невизначеності та патерналізм, що у сукупності дає змогу сформувати аналітичну платформу вивчення впливу економічної поведінки населення на процеси господарських трансформацій, як на рівні національного господарства, так і на рівні мікроекономічних одиниць.

4. На основі проведеного аналітичного дослідження конкретизовано основні проблеми національної економіки України, які вимагають невідкладної

трансформації її структури. До них віднесено такі: низька частка високотехнологічних і наукомістких виробництв, що супроводжується відпливом висококваліфікованих кадрів і загрожує структурній деградації індустріального комплексу на тлі високого рівня монополізації економіки; відсутність реальної державної підтримки стимулювання фундаментальних і прикладних науково-дослідних робіт; непослідовна політика залучення іноземних інвестицій і невинуватий лібералізм щодо сфер присутності іноземного капіталу; велика кількість збиткових державних підприємств і недостатня державна підтримка використання внутрішнього інвестиційного потенціалу; складні умови ведення малого та середнього бізнесу, нерозвинутий фінансовий ринок; мінливе податкове законодавство, високий рівень корупції тощо. Обґрунтовано, що вирішення таких проблем не можливе без урахування ментальних чинників економічного розвитку.

5. Систематизовано й узагальнено наукові підходи до визначення основних ментальних детермінант українського суспільства, що дозволило виділити основні з них: емоційність, замкненість, родинність, миролюбність, працелюбність, релігійність, демократичність, адаптивність. Конкретизовано позитивні та негативні риси економічної ментальності, які ідентифіковані за окремими віковими групами громадян України. Це дало можливість у подальшому визначити такі ментальні детермінанти, які можуть здійснювати найбільш вагомий вплив на трансформаційні процеси в економіці країни. На основі обробки статистичної та аналітичної інформації до таких детермінант віднесено: індивідуалізм, патерналізм, матеріалізм, заощадливість, антиолігархізм, низький рівень довіри до влади, працьовитість.

6. Обґрунтовано, що система принципів ефективною структурної політики держави (*науковості, системності, ефективності, адаптивності, корекції, реалістичності, альтернативності, спадкоємності досвіду, цілеспрямованості*) має бути доповнена принципом ментальної орієнтованості, що передбачає визнання унікальності моделей і векторів трансформації структури національного господарства, які мають орієнтуватися, з одного боку, на набутий досвід інших країн, а з іншого – на ментальні особливості економічної поведінки населення кожної окремої країни.

7. Запропоновано основні напрями подальших структурних змін в економіці країни, що є суголосними специфіці економічної ментальності населення України. До них віднесено: вдосконалення стратегії розвитку середнього та малого підприємництва в Україні; впровадження науково обґрунтованого комплексу заходів щодо зменшення рівня патерналізму; принциповий перегляд функцій держави відповідно до потреб трансформації структури національного господарства, з перенесенням акцентів на технологічне оновлення виробництва, розвиток соціальної сфери та захисту національних економічних інтересів від зовнішніх загроз.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографії:

1. Гонта С. В., Гонта О. І. Актуальні проблеми структурної трансформації економіки України в контексті транскордонної безпеки // Стратегія і тактика удосконалення політики сталого розвитку України в контексті євроінтеграційних процесів: колективна монографія: у 2 т. Т. 1/за заг. ред. Л. О. Коваленко. Ніжин: ФОП Лук'яненко В. В. ТПК «Орхідея», 2015. С. 262–280. *Особистий внесок автора: систематизовано основні проблеми структурної трансформації економіки України.*

2. Гонта С. В. Сутність політики Східного партнерства як інституціональної платформи забезпечення транскордонної безпеки України // Методологічне забезпечення транскордонної безпеки України в рамках політики Східного партнерства ЄС: монографія. Чернігів, 2015. С. 54–60; С. 134–152.

3. Гонта С. В., Гонта О. І. Теоретичні засади розвитку постіндустріального суспільства та становлення інформаційної економіки // Актуальні проблеми формування та розвитку інформаційної економіки в Україні: колективна монографія. Чернігів: ЧНТУ, 2017. 292 с. С. 27–43. *Особистий внесок автора: систематизовано й обґрунтовано основні характерні риси постіндустріального суспільства та його трансформації під тиском інформаційних технологій.*

Статті у наукових фахових виданнях і виданнях, внесених до наукометричних баз даних:

4. Гонта С. В., Гонта О. І. Інституціональні чинники структурної трансформації регіонів України: зовнішньоекономічний аспект. *Чернігівський науковий часопис Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1. Економіка і управління: електрон. зб. наук. пр.* 2014. № 1 (5). С. 5–12. URL: <http://chasopis.geci.stu.cn.ua/> *Особистий внесок автора: ідентифіковано інституціональні чинники структурної трансформації регіонів України та приведено їх класифікацію.*

5. Гонта С. В. Структурні трансформації в постсоціалістичних країнах Східної Європи: досвід для України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка".* 2015. Вип. 1 (45). Т. 3. С. 38–42 [Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, ResearchBib].

6. Гонта С. В. Класифікація видів структури національної економіки. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія: Економічна.* 2016. Вип. 15. С. 81–85.

7. Гонта С. В. Аналіз наукових підходів до дослідження структури економіки. *Проблеми та перспективи економіки та управління.* 2016. № 2 (6). С. 84–90 [Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, BASE].

8. Гонта С. В. Категоріальний простір дослідження структурної трансформації національної економіки. *Науковий вісник Полісся.* 2016. № 3. С.

84–94 [Міжнародні наукометричні бази: *Web of Science, Ulrich, EBSCO, Index Copernicus*].

9. Гонта С. В. Системний підхід до дослідження структури національної економіки. *Бізнес Інформ*. 2017. № 3. С. 27–32 [Міжнародні наукометричні бази: *Ulrichsweb, RePEc, РИНЦ, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, CiteFactor, SIS*].

10. Гонта С. В. Зовнішньоекономічна діяльність України в аспекті структурних трансформацій національної економіки. *Вісник Харківського національного технічного університету імені Петра Василенка: економічні науки*. 2017. Вип. 185. С. 123–130.

11. Гонта С. В. Вплив ментальних детермінантів на процес трансформації структури національної економіки. *Чернігівський науковий часопис. Серія 1. Економіка і управління: електрон. зб. наук. пр.* 2017. № 1 (8). С. 120–129. URL: <http://chasopis.geci.stu.cn.ua/>

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

12. Гонта С. В. Институциональный аспект структурных трансформаций экономики постсоциалистических стран Восточной Европы. *Baki Biznes Universiteti Audit Jurnalı*. 2017. № 1. S. 101–109.

13. Гонта С. В. Предпосылки формирования структурных диспропорций экономики Украины. *Актуальные вопросы экономического развития: теория и практика*. 2016. Вып. 5. С. 180–182.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

14. Гонта С. В., Гонта О. І., Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку та транскордонної безпеки України // Фінансово-економічна стратегія розвитку в умовах євроінтеграційних процесів: аспекти сталості та фінансової безпеки: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 5–6 листоп. 2014 р.): у 2 ч. Ч. 2. Чернігів: ЧНТУ, 2014. С. 14–19 (0,3 друк. арк.) *Особистий внесок автора – інституціональні аспекти сучасного економічного розвитку* (0,2 друк. арк.)

15. Гонта С. В. Теоретичні аспекти визначення інституціональних чинників транскордонної економічної безпеки // Інноваційний розвиток і транскордонна безпека: економічні, екологічні, правові та соціокультурні аспекти: зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і молодих учених (м. Чернігів, 16 груд. 2014 р.). Чернігів: ЧДТУ, 2014. С. 24–26.

16. Гонта С. В. Визначальні чинники структурної трансформації економіки України // Стратегічні пріоритети сталого розвитку Чернігівщини: аспекти транскордонної безпеки та активізації підприємницької діяльності: матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Чернігів, 21 квіт. 2015 р.). Чернігів: ЧНТУ, 2015. С. 30–32 (0,1 друк. арк.).

17. Гонта С. В. Структурні трансформації в Польщі та Болгарії: досвід для України // *Ukraine – EU. Modern technology, business and law: collection of international scientific papers: in 2 parts. Part 1. Modern priorities of economics, management and social development. Environmental protection collection*. Chernihiv: CNUT, 2015. P. 98–102 (0,2 друк. арк.).

18. Гонта С. В. Структурна трансформація економіки України в аспекті нових викликів транскордонної безпеки // Стратегічні орієнтири фінансової політики в контексті реформаційних змін в економіці України: матеріали міжвузів. наук.-практ. круглого столу (м. Чернігів, 3–5 груд. 2015 р.). Чернігів: ЧНТУ, 2016. С. 9–10 (0,1 друк. арк.).

19. Гонта С. В. Пріоритетні напрями структурної трансформації економіки України // Вдосконалення механізмів активізації економічних процесів та формування конкурентоспроможності національної економіки, регіону, підприємства в умовах глобалізації: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-експозиційної та вербально-демонстраційної конф. (м. Ужгород, 24–25 квіт. 2015 р.). Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2015. С. 59–60 (0,1 друк. арк.).

20. Гонта С. В. Історичні передумови формування сучасної структури національної економіки України // Юність науки – 2016: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 18–19 трав. 2016 р.): у 7 ч. Чернігів: ЧНТУ, 2016. С. 45–47 (0,1 друк. арк.).

21. Гонта С. В. Синергетичний підхід до трансформації структури національної економіки // Гуманітарний простір науки: досвід і перспективи: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 20 лип. 2016 р.). Переяслав-Хмельницький, 2016. Вип. 4. 224. С. 23–25 (0,1 друк. арк.).

22. Гонта С. В. Специфіка трансформації структури національної економіки в умовах глобалізації // Перспективи розвитку регіонів України в умовах інтеграційних викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. з проблем вищої освіти і науки (м. Луцьк, 6–7 жовт. 2016 р.). Луцьк: Інформ.-видав. відділ ЛНТУ, 2016. С. 9–10 (0,1 друк. арк.).

23. Гонта С. В. Аналіз структури економіки України в аспекті відповідності технологічним устроєм // Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи України: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Львів, 23 листоп. 2016 р.). Київ: Алерта, 2016. С. 31–33 (0,1 друк. арк.).

24. Гонта С. В. Специфіка структури інформаційної економіки // Інноваційний розвиток інформаційного суспільства: економіко-управлінські, правові та соціокультурні аспекти: матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студентів, аспірантів та молодих учених (м. Чернігів, 23 груд. 2016 р.). Чернігів: ЧНТУ, 2016. С. 29–32 (0,1 друк. арк.).

25. Гонта С. В., Гонта О. І. Глобальні аспекти формування інформаційної економіки України // Україна – ЄС. сучасні технології, економіка та право: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Словаччина – Австрія – Угорщина, 3–7 квіт. 2017 р.). Ukraine – EU. (Modern technology, business and law: collection of international scientific papers: in sci-enific papers: in 2 parts. Part 1. Modern priorities of economics, management and social development. Environmental protection collection). Chernihiv: CNUT, 2017. P. 100–103. (0,3 друк. арк.)

Особистий внесок автора – огляд інституціональних чинників формування інформаційної економіки (0,2 друк. арк.).

26. Гонта С. В. Сутність менталітету та ментальності // Юність науки – 2017: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 26–27 квіт. 2017 р.). Чернігів: ЧНТУ, 2017. С. 72–74 (0,1 друк. арк.).

27. Гонта С. В. Неошумпетерианский подход к трансформации структуры национальной экономики // Проблемы социально-ориентированного инновационного развития белорусского общества и профсоюзы: материалы XXI Междунар. науч.-практ. конф. (г. Гомель, 24–25 февраля 2017 г.). Гомель: Гомельский филиал учреждения образования федерации профсоюзов Беларуси «Международный университет «МИТСО», 2017. С. 54–56 (0,1 друк. арк.).

28. Гонта С. В. Специфика структурных трансформаций народного хозяйства Украины и Беларуси // Менталитет славян и интеграционные процессы: история, современность, перспективы: материалы X Междунар. науч. конф. (г. Гомель, 25–26 мая 2017 г.)/под общ. ред. В. В. Кириенко. Гомель: ГГТУ им. П. О. Сухого, 2017. С. 46–48 (0,1 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Гонта С. В. Ментальні детермінанти трансформації структури національної економіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Харків, 2018.

Дисертацію присвячено розвитку теоретичних, методичних і прикладних засад пізнання впливу ментальних детермінант на трансформацію структури національної економіки.

У межах роботи уточнено понятійний апарат за досліджуваною тематикою, розкрито сутність понять „структура економіки” й „економічна структура”, поглиблено зміст дефініцій „ментальний капітал” і „ментальний економічний потенціал”, визначено кореляційну залежність між ними. Застосовано системний підхід до ідентифікації сутності структури національної економіки як об’єкта дослідження, що дозволило поєднати два підходи до її дослідження: просторовий підхід та часовий підхід, розкрито їх природу та відмінності.

Проаналізовано наукові підходи до визначення ментальних детермінант українського суспільства. Це забезпечило можливість у подальшому визначити ті з них, які мають потенціал до впливу на економічні процеси в Україні, до їх числа віднесено такі: індивідуалізм, патерналізм, матеріалізм, заощадливість, антиолігархізм, недовіра до держави, працьовитість.

Розглянуто теоретико-прикладні аспекти формування ефективної структурної політики в державі. Обґрунтовано теоретичні засади такої політики через ідентифікацію та групування основних її компонентів: мети, завдань, принципів, методів, інструментів. Це дозволило поглибити наукові аспекти формування та впровадження механізму конвергенції структурної політики

держави та ментального простору суспільства та визначити існування двох напрямків формування такої політики: розробка нової та коректування діючої відповідної політики з урахуванням ментальних детермінант суспільства.

Ключові слова: економічна структура, структура національної економіки, менталітет, економічний менталітет, ментальний капітал, ментальний економічний потенціал, структурна політика.

АННОТАЦИЯ

Гонта С. В. Ментальные детерминанты трансформации структуры национальной экономики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Научно-исследовательский центр индустриальных проблем НАН Украины. – Харьков, 2018.

Диссертация посвящена развитию теоретических, методических и прикладных основ познания влияния ментальных детерминант на трансформацию структуры национальной экономики.

В рамках работы уточнен понятийный аппарат по исследуемой тематике, раскрыта сущность понятий „структура экономики” и „экономическая структура”, углублено содержание таких дефиниций, как „ментальный капитал” и „ментальный экономический потенциал”, определена корреляционная зависимость между ними. Также применен системный подход к идентификации сущности структуры национальной экономики как отдельного объекта исследования, что позволило выделить и объединить два подхода к ее исследованию: пространственный подход и временной подход, раскрыты их природа и различия.

Проанализированы научные подходы к определению основных ментальных детерминант украинского общества. Это обеспечило возможность в дальнейшем определить тех из них, которые имеют потенциал к наибольшему влиянию на экономические процессы в Украине, к их числу отнесены следующие: индивидуализм, патернализм, материализм, бережливость, антиолигархизм, недоверие к государству, трудолюбие.

Рассмотрены теоретико-прикладные аспекты формирования эффективной структурной политики в государстве. Обоснованы теоретические основы такой политики через идентификацию и группирование основных ее компонентов: целей, задач, принципов, методов, инструментов. Это позволило углубить научные аспекты формирования и внедрения механизма конвергенции структурной политики государства и ментального пространства общества, определить существование двух направлений формирования такой политики: разработка новой и корректировка действующей соответствующей политики с учетом ментальных детерминант общества.

Ключевые слова: экономическая структура, структура национальной экономики, менталитет, экономический менталитет, ментальный капитал, ментальный экономический потенциал, структура политика.

SUMMARY

Gonta S. V. Mental Determinants of the National Economy Structure's Transformation. – Manuscript.

Dissertation for the Academic Degree of Candidate of Economic Sciences in Specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Research Center of Industrial Problems of NAS of Ukraine. – Kharkiv, 2018.

The thesis is devoted to the development of theoretical, methodical and applied principles of the mental determinants influence on national economy structure's transformation.

The conceptual apparatus on research subject was specified; the essence of the categories “mental capital” and “mental economic potential” was defined; the content of definitions “mental economic capital” and “mental economic potential” was grounded; the correlation between mentioned determinants was identified. The system approach was applied to the identification of the essence of the national economy structure as a research object; it allowed to identify and combine the two approaches: the spatial approach - the accent is put on the identification of the system's basic components in the conditions of its static analysis; the time approach – emphasis is made on quantitative and qualitative indicators that characterize the process of the system's development. This allowed determining the composition of the national economy structure; identifying the hierarchical levels of its composition; analyzing the current state of its development.

The classification of types of the national economy structure was made on the basis of following features: influence on the country's development; the nature of the structure's components; the level of innovations' development; the level of cooperation with the world economy. The research allowed identifying the new features: the level of development (initial structure, transitive structure, and optimal structure), the level of entropy (orderly structure, dissipative structure).

The scientific approaches to the definition of main mental determinants of Ukrainian society were analyzed. This allowed identifying the mental determinants that are the most influential on economic processes in Ukraine, including the following: individualism, paternalism, materialism, thrift, anti-oligarchism, distrust towards state, diligence.

The theoretical and applied aspects of formation of the effective structural policy are considered. The theoretical foundations of the policy are substantiated by identification and grouping of its main components: goals, tasks, principles, methods, tools. This allowed both: to deepen the scientific principles of the development and implementation of the mechanism of convergence of the structural policy and the society's mental space; to determine two directions of such policy formation: the development of a new and correction of the current relevant policy taking into account society's the mental determinants.

Key words: economic structure; national economy structure; mentality; economic mentality; mental capital; mental economic potential; policy structure.

Підписано до друку 08.12.2017 Формат 60×90/16.
Папір офсетний. Обсяг 0,9 ум.-друк. арк. Друк різнограф
Наклад 100 прим. Зам. № 307

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»
Свідоцтво про держ. реєстрацію ю.о.А00№ 507350
61003, Україна, м. Харків, пров. Соляниківський, 4,
т. (057), 771-00-92, 771-00-96